

REINER KLIMKE
INGRID KLIMKEOVÁ

Základní výcvik —— mladého koně

Obsah

6	Na památku dr. Reiner Klimkeho
---	--------------------------------	-------

8 ZÁKLADNÍ VÝCHOVA MLADÉHO KONĚ

9	Cíle	
12	Chování mladých koní a jejich výchova	
13	Výchova začíná už u hříběte	
17	V jakém věku se kůň připravuje na obsedání?	
18	Přechod z pastviny do stáje	
22	Pozorujeme koně	
26	Navykání na sedlo a uzdění	
28	Předvedení na ruce

33 LONŽOVÁNÍ A POHYB VE VOLNOSTI

34	Základy	
34	První lonžování	
36	Vybava pro lonžování	
40	Souhra pobídek	
41	Lonžování před prvním nasednutím a prvním ježděním	
43	Děláme pokroky	
45	Pohyb ve volnosti v jezdecké hale	

48 VÝCVIK S JEZDCEM

49	První a druhý výcvikový rok	
49	Obsedání	
56	Sestavení základního výcviku	
64	Sestavení jezdecké lekce	
66	Cviky pro uvolnění v prvním roce výcviku	
68	Cviky pro shromáždění v druhém roce výcviku	
69	Provedení v praxi	
73	Kontrola pracovní zátěže	

75 PŘES UVOLNĚNÍ K ROZVOJI KMIHU

- 76 Naučení pobídek
- 76 Souhra pobídek
- 76 Poslušnost na pobídky dopředu
- 78 Přivedení na otež (kontrola týlu)
- 82 Poslušnost na stranové pobídky
- 86 Práce na obloucích
- 91 **SPECIÁL** Práce na obloucích
- 92 Poloviční a celé zádrže
- 97 Couvání

100 ZÁKLADNÍ CHODY – SCHOPNOSTI A ROZVOJ

- 101 Podpora základních chodů
- 101 Narovnání – přirozená křivost koně
- 105 Zlepšení základních chodů
- 106 Klus
- 111 Cval
- 117 Krok
- 120 Vliv stavby těla na základní výcvik
- 127 Vliv temperamentu koně na základní výcvik

129 PRÁCE NA KVALETÁCH – S JEZDCEM A BEZ JEZDCE

- 130 Trénink na kavaletách
- 130 Začátky
- 132 Teoretické základy
- 135 Vybavení
- 137 Na lonži
- 141 Výcvik na kavaletách s jezdcem
na rovných liniích
- 145 **SPECIÁL** Varianty postavení kavalet
- 148 Výcvik na kavaletách s jezdcem
na kruzích
.....

152 SKOKOVÝ VÝCVIK – S JEZDCEM A BEZ JEZDCE

- 153 Skákání bez jezdce
- 153 Skákání ve volnosti v prvním roce
výcviku
- 153 Cíle
- 155 Postup
- 158 Tipy pro úspěšný výcvik
- 160 Skákání s jezdcem
- 160 Požadavky
- 160 První skákání s postranním
ohraničením
- 163 Skoková gymnastika s kavaletami,
popř. skoková řada
- 166 **SPECIÁL** Příklady skokových řad
- 168 Skákání samostatných překážek
- 168 Skákání distancí a kombinací
- 169 Lehký parkur stupně Z
- 171 Problémy a tipy na jejich řešení

174 PRÁCE V TERÉNU S MLADÝM KONĚM

- 175 Dobývání přírody
- 176 Zásady
- 177 Vybavení
- 178 První vyjížďka
- 179 Uvolnění v terénu
- 181 Ježdění z kopce a do kopce
- 182 První terénní překážky
- 184 **SPECIÁL** Skákání s vodícím koněm
- 187 Zvykání na vodu
- 190 Skákání schodů
- 192 **SPECIÁL** Seskok dvou schodů po sobě
- 194 **SPECIÁL** Skákání schodů nahoru a dolů
- 197 Skákání z vody a do vody
- 200 **SPECIÁL** Skákání z vody a do vody
- 201 Seskoky a schody
- 202 Příkopy
- 204 Trakénský příkop
- 205 Coffin
- 206 Živý plot
- 206 Úzké překážky
- 207 Rohová překážka
- 208 **SPECIÁL** Úzká překážka s živým
plotem
- 209 Kombinace
.....

210 CESTA K PRVNÍMU ZÁVODU

- 211 Tipy pro první starty na závodech
- 212 Pečlivá příprava
- 212 Před startem nezpůsobujte koni žádný
stres
- 215 Atmosféra závodů má vlastní pravidla
- 217 Tréninkový plán pro základní výcvik
- 224 Mnoho úspěchů!
.....

225 ZÁVĚREM – TO NEJLEPŠÍ NA KONEC

- 226 Zúčastnění
- 228 Rejstřík
- 231 Impressum

Dr. Reiner Klimke na koni Ablerich.

S tímto věnováním mi otec daroval první exemplář knihy „Základní výcvik mladého koně“.

Liebe Jüngel,
Im Wesen des Pferdes wollen wir
erfassen, auch seine Persönlichkeit
erkennen und bei der Ausbildung
nicht unterdrücken. Denn sind
wir auf dem richtigen Weg...

Li

Papa

Münster, im Dezember 1986

Chceme pochopit charakter koně, respektovat jeho osobnost a při výcviku ji nepotlačovat. Pak jsme na správné cestě.

NA PAMÁTKU DR. REINERA KLIMKEHO

Dr. Reiner Klimke jako jeden z nejúspěšnějších jezdců shromáždil ve velmi neobvyklé podobě teoretické znalosti a poznatky z oblasti jezdeckého umění. Kromě toho se po několik desetiletí – nejprve v jezdecké a vozatajské škole ve Vestfálsku a v jezdeckém spolku Westbevern, posléze samostatně – věnoval výchově mladých koní. Žádný jiný jezdec nedosáhl na německých a evropských mistrovstvích, na mistrovstvích světa a na olympijských hrách takových úspěchů s koňmi, které sám trénoval, a to navíc nikoli v jedné, ale rovnou ve dvou disciplínách: ve všestrannosti a v drezuře. Tak se z důležitých myšlenek a rad v jeho knihách stávají velmi cenné zkušenosti založené na osobních znalostech. Když vezmeme v úvahu zjevný úspěch jako důkaz správnosti jeho učení, nenašel se nikdo lepší, kdo by mohl psát o výcviku mladých koní stejně zasvěceně.

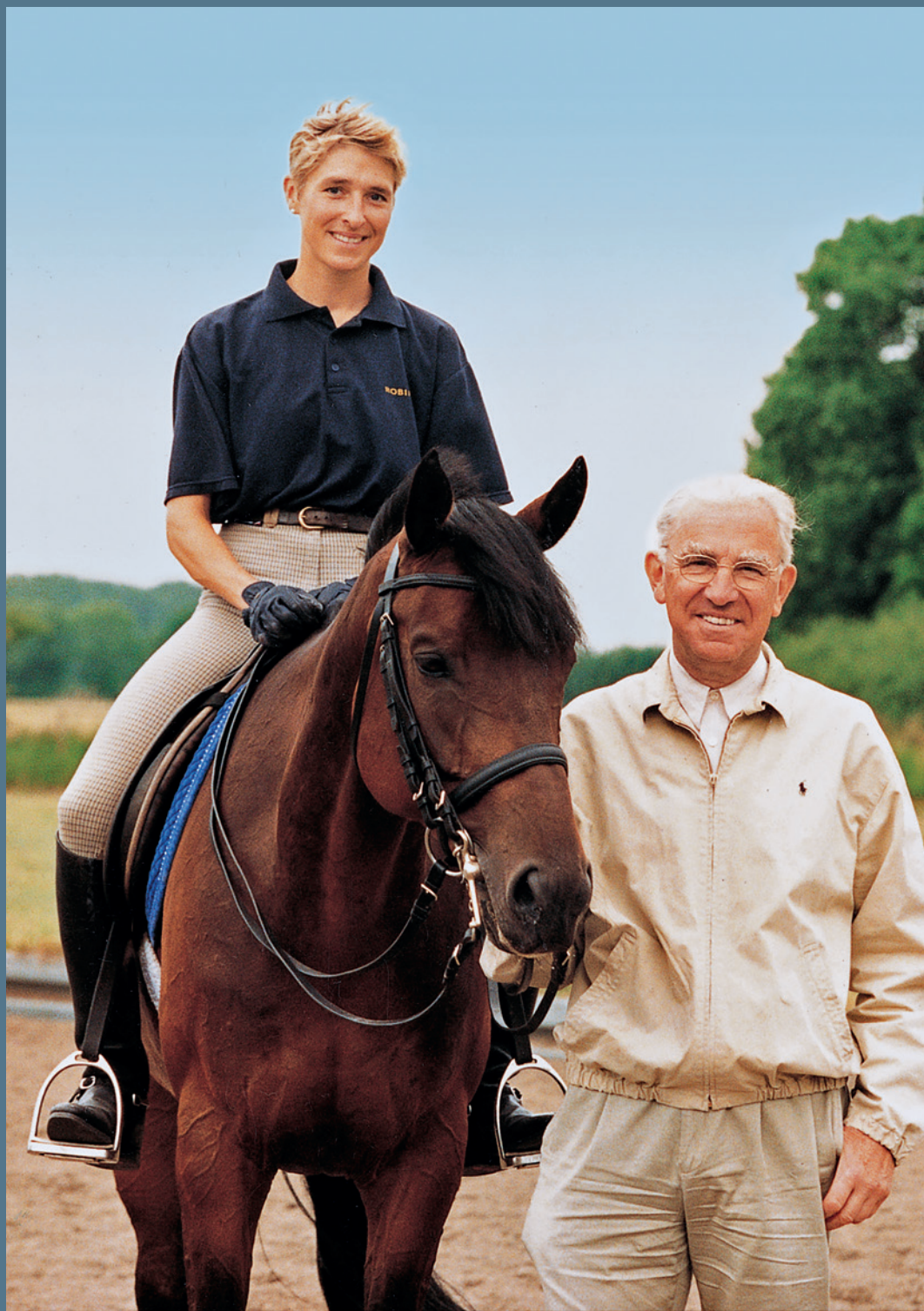
Základní výcvik mladého koně můžeme označit jako klasické dílo. Srozumitelně podané autorovy znalosti jsou přínosné nejen pro mladé jezdce, ale také pro zkušené trenéry a chovatele, kteří si své koně sami obsedají. Všechny rady vycházejí ze zásad, které se časem osvědčily jako správné a které vedou ke zdárným výsledkům. Dr. Klimke se zabýval základní výchovou mladého koně nejen z pohledu drezurního jezdce. Vždy zdůrazňoval, že správně pochopený a vedený základní výcvik koně slouží k rozvoji jeho přirozených schopností, bez ohledu na to, jestli se z něj později stane všestranný, parkurový, nebo drezurní kůň.

První vydání tohoto klasického díla se objevilo v roce 1980. Po řadě dalších reedic plánoval dr. Klimke, že za spoluautorství své dcery, také velmi úspěšné jezdce v drezuře, parkuru a ve všestrannosti, která měla přepracovat kapitoly o skokovém a krosovém skákání, představí nové aktualizované vydání. Po jeho náhlém a velmi brzkém úmrtí se tohoto úkolu zhostila sama Ingrid a uskutečnila plánovaný projekt zcela v duchu svého otce. Tato kniha, navazující na tradiční učení klasického jezdeckého umění, tak obsahuje mnoho užitečných informací a řadu postřehů vycházejících z bohatých zkušeností nejen dr. Klimkeho, ale i jeho dcery. Kniha poskytuje výborný návod, který ve spojení teoretických znalostí, praktických zkušeností a prokázaných úspěchů učí základní výcvik mladého koně.

PAUL STECKEN
Münster, říjen 2011

PAUL STECKEN

Major v. v. Paul Stecken se narodil 29. června 1916 v Münsteru a své základní a významné jezdecké vzdělání získal v jezdeckém pluku. V letech, kdy vyučoval jezdecktví, se proto přísně řídil tím, aby jezdce a koně trénoval podle jezdeckých předpisů (H. Dv. 12). V roce 1950 převzal od svého otce Heinricha Steckena vedení Vestfálské jezdecké a vozatajské školy. V této funkci působil až do roku 1985 a významně přispěl k popularitě i úspěchům jezdeckého výcviku v Německu. Podporoval dr. Reinera Klimkeho v drezurním výcviku jeho koní a po jeho smrti podporoval a trénoval také jeho dceru Ingrid Klimkeovou. Paul Stecken zemřel 15. září 2016 ve věku 100 let.

Ingrid a její otec dr. Reiner Klimke.

ZÁKLADNÍ VÝCHOVA — *mladého koně*

CÍLE

Současná doba je dobou neustálých změn. Náš život do velké míry změnily technologie, které mnoho věcí usnadňují a urychlují. To, co dříve trvalo celé roky, dnes zvládneme za zlomek času. Rychlost a tempo, které pro nás hrají tak zásadní roli, však bohužel mají neblahé dopady i na práci s koňmi. Například na aukcích jezdeckých koní se zájemcům běžně nabízejí tříletí koně jako špičkové talenty do drezury, parkuru nebo všestrannosti. Údajně bychom měli mít jistotu, že koně, kteří právě začali s prací pod sedlem, mají všechny potřebné předpoklady k podávání velkých výkonů v jedné určité jezdecké disciplíně. Zkušenému člověku, který se koním opravdu věnuje, však toto nenamluvíme. Znalý člověk totiž ví, jak je cesta koně od základního výcviku až po speciální výcvik různých disciplín dlouhá a kolik trpělivosti vyžaduje. Avšak kolik takových lidí, kteří těmito znalostmi oplývají, dnes najdeme? Jezdectví se v posledních desetiletích stále více přesouvá z venkova do okolí měst a rodí se nová generace jeho milovníků. Tato generace však po boku koní nevyrostala, a proto k nim přistupuje jako k příležitosti pobývat ve svém volném čase v přírodě, případně koně vnímají jako pouhé sportovní náčiní. O znalosti týkající se chovu a tréninku většinou nemají zájem. Můžeme mít tedy jezdci za zlé, že věří prodejním trendům? Důsledky tohoto přístupu můžeme pozorovat na samotných závodech: kolik drezurních a skokových koní vidíme se staženými krky, protože se nenaučili, jak se pohybovat v přirozené rovnováze ve třech základních chodech, a již musejí startovat v úlohách na úrovních L a S? Kolik drezurních koní nikdy nevidělo na zemi bariéry nebo kavalety ani neokusilo volný pohyb s jezdcem v terénu? Mnohá zranění končetin koní jsou určitě způsobena tím, že jsou koně příliš brzy uvedeni do speciálního tréninku, čímž jsou velmi jednostranně zatěžováni. Pozitivem je fakt, že díky chovu se v posledních desetiletích jednoznačně zlepšilo nasazení a nesení krku koní, což však následně dovolilo, aby mladí koně byli velmi rychle dovedeni na příliš krátké přílnutí. Spíše je ale žádoucí, aby při delším a hlubším nesení (snížený krk, ale čelo na kolmici) došlo k uvolnění hřbetu, který má fungovat jako centrum pohybu. Příliš brzké přivedení na přílnutí, často na velmi krátké otěži, vysvětluje, proč se tolik koní potýká se zablokovaným hřbetem, ztuhlým pohybem a z toho vyplývajícím poškozením hřbetu, které musí být nakonec řešeno s veterináři. Jezdci málo pobízejí a koně, který jde v napětí, mají pod sebou, nikoliv před sebou.

CÍLE ZÁKLADNÍHO VÝCVIKU

Přibližně po jednom roce výcviku dosáhneme cíle, jestliže kůň:

- je zvyklý na veškeré vnější podněty (např. stáj, jízdárna, cizí prostředí, drezurní obdélník, skoky, vyjížděky v terénu, poznávání různých krosových překážek atd.);
- byl seznámen s jezdcovými pobídkami, důvěřuje jim a reaguje na ně (pobídky přenesením váhy, holení a otěží, reakce na hlas, tušítku a ostruhy);
- je natolik důvěřivý, jezditelný, prostupný a má dostatek síly, že přibližně po jednom roce zvládne drezurní úlohu stupně Z, parkur stupně ZM a nejlépe také kros ve stupni Z v dobrém rozpoložení a s jistotou.

Čtyřlétý kůň pracující s dlouhým krkem.

Cílem základního výcviku mladého koně je připravit mladého, neobsednutého nebo čerstvě obsednutého koně systematickým tréninkem tak, aby získal dobrý základ pro své pozdější zaměření. Tato příprava se však nesmí omezit pouze na podporování jedné z vloh koně, spíše je důležité přirozené schopnosti koně rozsáhle rozvíjet. Základním výcvikem chceme dosáhnout toho, aby mladý jezdecký kůň (i pod neobvyklou zátěží hřbetu jezdce) znovu našel svůj přirozený pohyb a začal se pohybovat v takovém držení těla, které dovolí rozvíjet jeho další schopnosti.

V této fázi základního výcviku se také ukáže, pro jaký typ výcviku se daný kůň hodí, nebo již tímto výkonem dosáhl vrcholu svých možností. Je to stejné jako u lidí – ne každý se hodí k tomu, aby podával vysoké výkony v určité disciplíně, a ani to není nutné. Mnoho jezdců se spokojí s tím, že dosáhli svého cíle ve výcviku v základním stupni.

Musíme si uvědomit, že už dosažení základního stupně výcviku je pro mnohé jezdce úspěchem a již tento úspěch je činí šťastnými. Řada jiných jezdců se ocitne v křeči, protože sobě i svému koni nastaví latku příliš vysoko. Honbou za lepším výkonem pak propásnou čistou radost z ježdění, a škodí tak nejen sobě, ale především jim svěřeným koním. Často po koních požadují výkony, které jsou nad jejich schopnosti. V základním výcviku by se takové problémy vůbec neměly vyskytnout; avšak kůň, který je do stupně Z doveden bez újmy, je dnes už spíše výjimkou.

Zkušený jezdec při základním výcviku mladého koně pozná, jak koně rozvíjet a jaké má kůň předpoklady. S mým otcem jsme vycvičili mnohé drezurní koně, kterým byla původně předurčena budoucnost koní skokových. Ukázalo se totiž, že i když malé skoky skákali s obezřetností a velkou rezervou, neměli dost odvahy, jakmile se skoky začaly zvedat. Naopak se mi také dostaly do rukou takzvané drezurní talenty, ve kterých se rozvinulo skokové nadání, když pohotově reagovaly na jezdcovy pobídky, a tak mohly své síly a nadšení rozvinout v parkuru. Pro každého jezdeckého koně je důležitý rozsáhlý výcvik. To platí pro všechny bez ohledu na to, jestli jsou připravováni jen pro rekreaci, nebo jako koně závodní. Čím pečlivěji bude hřbet koně procvičován, nasvalován a uvolňován a čím více se bude dbát na prostupnost pobídek, tím zdravější kondici si kůň uchová a tím výkonnější bude v následujícím výcviku a v jeho dalším zaměření.

PATRIOT

Nejlépším příkladem je můj první kůň, kterého jsem si sama připravila. Společně s mým otcem jsme ho dovedli do Grand Prix a pod vedením Fritze Liggese jsme ve skocích dosáhli úrovně ST**.

Patriot von Palast, všestranně vycvičený...

... až k těžkým úlohám!

CHOVÁNÍ MLADÝCH KONÍ A JEJICH VÝCHOVA

Základy, které později využijeme v obsedání a přípravě mladého koně, lze položit už při výchově hříběte. Dříve proto bývalo běžné, že trenér měl vliv na výchovu koně už od hříběčích let.

V současnosti však jezdci běžně kupují mladé koně obsednuté (ve věku od tří do čtyř let), pouze malá část z nich má možnost si koně vychovat sama. Přesto by tito jezdci měli mít alespoň základní povědomí o tom, jak by se s mladými a neobsednutými koňmi mělo pracovat a jak by měli být vychováni. Z chování mladého koně můžeme zpětně odvodit, jakým způsobem byl vychováván.

V dalším textu se budu věnovat ošetřování a výchově, nikoliv však krmení.

Směle do objevování světa!

Tříletému koni, který od narození vyrůstal v rodinném prostředí, bude člověk a jeho okolí velmi blízké. Takový kůň se bude učit a vychovávat snadněji než kůň stejného věku, který vyrůstal převážně na pastvině, „daleko od civilizace“. Já osobně si tyto „děti přírody“ беру na výchovu stejně ráda jako mladé koně z „rodinného kruhu“. Koně vyrůstající na pastvině jsou bezpochyby bojácnější a zpočátku vyžadují mnohem více péče, jakmile však získají k člověku důvěru, bývají velmi oddaní.

Mnohem problematičtější jsou při výchově mladí koně, které jejich majitelé při odchovu příliš rozmazlili, a také takoví, kteří při odchovu získali špatné zkušenosti. Zatímco rozmazlenost můžeme u mladého koně odstranit, nabýt důvěru koně, který měl při odchovu s lidmi špatnou zkušenost, je velmi těžké. Tito koně jsou často při základní výchově nevyzpytatelní – nevíme totiž, jaké špatné zážitky s lidmi mají za sebou, musíme to nejprve opatrně a trpělivě zjistit.

VÝCHOVA ZAČÍNÁ UŽ U HŘÍBĚTE

Dobrý chovatel vybuduje díky správné výchově a patřičnému zacházení s mladým koněm podstatnou část důvěry pro pozdější práci jezdce. Výchova začíná už u hříběte. Základy pro následnou úspěšnou spolupráci a partnerství mezi koněm a člověkem se pokládají již v prvních dnech a týdnech života koně. Stejně jako je získat si u zvířete důvěru, nikoliv si s ním dlouhé hodiny nezávazně hrát. Důvěrný vztah začíná vznikat už tehdy, když trenér jednoduše pobývá v boxu. Hříbata jsou od přírody velmi zvědavá a dříve či později začnou hledat k člověku cestu. Odvahu k navázání kontaktu můžeme v hříběti podpořit tím, že si dřepneme. Poté vyčkáme, dokud za námi hříbě nepřijde. Tento kontakt později prohloubíme hlazením a drbáním až ke krátkému držení hříběte tak, že ho levou rukou obejmeme pod krkem a současně ho pravou rukou chytíme za zádí. Tím se hříbě začne učit, že na světě neexistuje pouze volnost. Jeho vrozená touha po volnosti se tedy musí velmi opatrně, ale jistě usměrňovat.

Pokud se nechá hříbě takto krátce přidršet, přejdeme k přikládání padnoucí (ne příliš velké) ohlávky, nejlépe takové, kterou zapínáme za týlem. Taková ohlávka má tu výhodu, že se nemusíme dotýkat velmi citlivé části těla koně – uší. Nakonec hříbě výrazně pochválíme. To by mělo pro začátek stačit. Až se pro hříbě ohlávka stane samozřejmostí, můžeme začít s jeho voděním.

*Co se v mládí naučíš,
ve stáří jako když najdeš!*

Ze začátku při vodění velkoryse následujeme pohyb hříběte. Vše se zatím odehrává v boxu, který by měl být pro kobylu s hříbětem velký minimálně 15 až 16 metrů čtverečních. Teprve potom vyvedeme kobylu s hříbětem, které už si zvyklo na ohlávku, z boxu do blízkého výběhu. K tomu jsou zapotřebí dvě osoby, protože především mladší a méně zkušená kobyla může být z takového první vycházky neklidná. Vedení na vodítku hříbě na počátku možná rozruší, ale poměrně rychle je přijme za své. Proces zvykání na vodítko by chovatel měl pojímat spíše jako zábavu. Tahání za vodítko vede u hříbat k odporu, proto bychom se mu měli vyhnout. Pokud se hříbě při vodění zastaví, člověk vedoucí matku hříběte by měl v chůzi rozhodně pokračovat dál. Čím více se totiž kobyla hříběti vzdálí, tím spíše za ní bude spěchat. Osoba, která vede hříbě, by se měla co nejméně ohlížet a na hříbě se nedívat. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že pokud si trvám na svém a pokračuji v chůzi, hříbě mě brzy následuje.

Důvěru u hříběte získáme i tím, že ho okamžitě pochválíme, pokud uposlechne naše pokyny. Krátká slovní pochvala stačí, protože přílišné mazlení a hlazení s sebou nese riziko, že v hříběti probudíme chuť si hrát a vyprovokujeme ho k nechťnému oštipování.

Hříbata jsou zvědavá, chtějí všechno očichávat a okusovat. K tomu jim často stačí ohlávka, vodítko, hříva nebo ocas matky či ruka ošetřovatele. Pokud se však do takového hraní s hříbětem necháme vtáhnout, nesmíme se divit, když si vysloužíme nějaké modřiny. Lehké kousání u hříběte je bohužel často chápáno jako zlomyslnost a posléze trestáno. Právě trestání je ale velice často tím, co v koni podnítl zlobu, případně může vést k zastrašení či bojácnosti koně. Zkušený chovatel se proto do takového hraní s hříbětem nepouští, raději hříbě pozoruje z odstupu a zabývá se jím jen v těch několika málo minutách, které jsou potřeba k výchově.

Teprve poté, co si hříbě úplně zvykne na vodění na vodítku za matkou, následuje další krok, kterým je úvaz. Rozhodně bychom měli upustit od dříve hojně praktikovaného uvazování venku pomocí silného provazu nebo řetězu, které vedlo až k vyčerpání hříběte. Veterináři nevylučují spojitost mezi touto metodou, při níž dochází k silnému zatížení horních krčních obratlů koně, a později se vyskytující ataxií, tzn. narušenou koordinací pohybu. Že se má hříbě zastavit v okamžiku, kdy se zastaví osoba, která ho vede, se hříbě v mezidobě naučilo.

První úvaz by měl ideálně proběhnout také v boxu. Vodítko neuvazujeme napevno, ale protáhneme ho kroužkem nebo kolem pevného objektu a držíme ho v ruce. Takto máme možnost v případě potřeby vodítko povolit nebo přitáhnout. Následně můžeme bez problému nacvičovat např. předvádění na výstavě.

RESPEKT A DŮVĚRA

Respekt a důvěra nejsou protiklady, ale důležité součásti úspěšné výchovy.

Kontakt plný důvěry.

Jako další učíme čištění srsti a zvedání nohou. Hříbatům se líbí, když jim gumové hřebíčko nebo kartáč jemně projíždí huňatou srstí. Ihned zkoušejí člověka okusovat, jako by chtěli na oplátku člověku také drbat srst. Tomu předejdeme jemným odkloněním hlavy hřeběte nebo krátkým „Nech toho!“. Časem hříbě pochopí, že tato forma opětování lásky není žádoucí. Zvedání nohou se hříbata učí jednoduše a ráda. Začínáme tou nohou, která je nejméně zatížená, a nezvedáme ji příliš vysoko, abychom hříběti nenarušili rovnováhu. Je na každém, jestli začne s předníma, nebo zadníma nohama, jen bychom měli zvednutí nohy doplnit krátkým povelu „Nohu!“, aby si hříbě tento úkon spojilo se slovní pomůckou.

Hříbata jsou od přírody zvědavá.

Hříbě si zvykne a později bude nohy zvedat už při jemném dotyku. Zkušený chovatelé se spokojí s tím, že se hříbě nechá očistit, zvedá nohy a nechá se vodit na ohlávce. Víc bychom toho po něm v jeho mladém věku neměli chtít. Výcvik jezdeckého koně je dost zdoluhavý a náročný. Mladému koni bychom měli dát příležitost vyrůstat co nejvíce v přírodě a ve stádě, proto je nejlepší vypustit hříbě co nejdříve na pastvu.

V JAKÉM VĚKU SE KŮŇ PŘIPRAVUJE NA OBSEDÁNÍ?

Existují trenéři, kteří nechávají ročky, ale převážně dvouleté koně skákat přes nejmenší překážky (např. kavalety) na ruce. Narazit můžeme také na trenéry, kteří takto mladé koně lonžují. Oba tyto přístupy však nadělají víc škody než užitku. Každý, kdo se setkal s růstovými problémy u mladých koní, ví, že jakákoliv „výcviková práce“ může ročním a dvouletým teplokrevným koním poškodit zdraví. Právě roční a dvouroční rostou vepředu a vzadu rozdílnou rychlostí, a proto bývají na určitý čas přestavěni, což jim způsobuje problémy s rovnováhou.

V chovatelských kruzích převažuje tendence chovat koně, kteří dozrávají dříve, aby mohli být na jezdeckých aukcích nabízeni ve třech letech již jako ježdění. Dostihoví koně startují ve dvou letech na prvních dostizích a ve třech letech běží derby.

CESTA K VÝCHOVĚ ÚSPĚŠNÝCH KONÍ MÉHO OTCE

Klisnu Winzerin koupil můj otec v roce 1956 jako čtyřletou a krátce obsednutou. V Římě v roce 1960 byla jeho olympijským koněm v military.

Také Arcadius se k němu do stáje dostal obsednutý ve čtyřech letech. Teprve na konci jeho čtvrtého roku s ním otec začal pravidelně trénovat a v roce 1962 s ním vyhrál evropský šampionát drezurních koní v Rotterdamu.

Fabiolu koupil ve dvou a půl letech, ve třech a půl letech ji obsednul, v roce 1964 s ní vyhrál německé drezurní derby v Hamburku.

Ahlericha, jednoho z nejúspěšnějších drezurních koní všech dob, získal můj otec jako čtyřletého na vestfálské aukci v Münsteru. Jako čtyřletého ho téměř nejezdil a představil ho pouze na jednom závodě.

Ahlerich byl stavbou těla téměř dokonalý, kromě toho také pozorný a pracovitý, a právě díky těmto vlastnostem a správnému ježdění mohl podávat neobvyklé výkony již ve velmi mladém věku.

Byl to nejúspěšnější kůň mého otce a svou závodní kariéru ukončil v 17 letech.

Úspěšní dostihoví koně často po pár letech ukončí svoji závodní kariéru a jsou zařazeni do chovu. Zkušený trenér by měl s výcvikem svěřených koní začít až v okamžiku, kdy jsou jejich klouby, kosti a šlachy dostatečně vyvinuté. Dříve než ve třech letech, lépe ve třech a půl letech – také z přesvědčení mého otce – by se nemělo s žádným teplokrevným koněm začít pracovat pod sedlem.

Ablerich, vítěz olympiády 1984 v Los Angeles.

CESTA K ÚSPĚCHU

Při ideálním výcviku a za nejlepších podmínek v zásadě platí:

- čtyřletý kategorie Z,
- pětiletý kategorie L,
- šestiletý kategorie S,
- sedmiletý kategorie ST.

Společně s otcem jsme vždy v březnu/dubnu zvykali mladé koně pět až šest týdnů na nové prostředí, jízdárnu, uzdečku, lonž a sedlo, někdy jsme je jen velmi krátkou chvíli jezdili. Přes léto si v plné míře užívali na pastvině a na podzim jako tříapůlletí začali pravidelně pracovat pod jezdcem.

Vypozorovali jsme, že při dodržování tohoto plánu probíhal výcvik rychleji a s podstatně menšími problémy. Otec nikdy žádného ze svých úspěšných koní nepředstavil na výkonnostních zkouškách jako tříletého, závodů se s nimi účastnil až jako se čtyřletými.

Musíme být trpěliví a se začátkem výcviku počkat, dokud není kůň dostatečně vyvinutý, psychicky vyrovnaný a připravený na zátěž. Jedině tak dojdeme k cíli nejrychleji a navíc získáme tu výhodu, že výkonost koně, nedojde-li k nějaké nešťastné události, udržíme mnoho let.

PŘECHOD Z PASTVINY DO STÁJE

Když do stáje přijmeme k obsednutí přibližně tříletého koně, většinou přesně nevíme, jaký výcvik má už za sebou. Měli bychom se informovat, kde kůň vyrůstal, jaké byly podmínky ve stáji, kde byl chován a jak se s ním pracovalo. Toto všechno se nikdy nedozvíme úplně přesně. Naopak je běžné, že každý o svém koni bude mluvit jen v superlativech, a proto je na místě trocha zdrženlivosti.

Můj otec si vytvořil zásadu, že i při nejlepších referencích si stav koně s náležitou opatrností vždy sám ověří. U příjezdu koně proto vždy bývám osobně a pečlivě přítom sleduji, jak koně vykládají z přepravníku. Pokud je to možné, koně si nechám krátce ukázat na ruce v kroku a v klusu a následně ho nechám odvést do přidělené stáje. Protože je okolí pro koně nové, zajistím, aby všude panoval klid a přítomní lidé ovládli svoji zvědavost.

První dojem, který kůň o svém okolí získá, bude mít vliv na jeho další chování. Proto je důležité, aby měl box čerstvě nastlaný, dostal dostatečnou porci dobrého sena a v napáječce našel čerstvou vodu. V dalších čtyřech až pěti dnech se jako trenér držím zpátky, protože v této době si kůň zvyká na své ošetřovatele/jezdce. Pokud je to možné, stará se v prvních týdnech o koně pouze jeden ošetřovatel, protože rozdílné chování různých lidí může koně stresovat a vést k nedůvěře.

Často do výcvikové stáje přicházejí k obsednutí koně z pastviny. U takových koní věnujeme zvláštní pozornost krmení. Koně přicházející z pastviny by měli ze začátku dostat přibližně 1,5

Dvouapůlletí koně na pastvině.

až 2,5 kg ovsu nebo vhodné krmné směsi. Potřebují spoustu sena/senáže (asi 6 až 7,5 kg) a dostatek dobré slámy. Mrkev (přibližně 1/2 až 1 kg) je dvakrát až třikrát do týdne vítaným doplňkem.

Při stanovování krmné dávky bychom měli být otevřeni novým poznatkům a číst odborné příspěvky, které se tomuto tématu věnují. Mnoho jezdců a ošetřovatelů je však v tomto ohledu velmi konzervativních. Patří mezi zastánce tradičního krmení, které spočívá v ovsu, senu a ve slámě, a jsou kritičtí vůči moderním, hotovým krmivům. O změnách a případném doplnění základního krmiva vitamíny, minerály, lizy atd. bychom se měli nejprve poradit s veterinářem.

Při přechodu mladého koně z pastvin do stáje klademe důraz také na jeho pohyb. Nesmíme zapomínat, že koně jsou od přírody stvořeni ke stálému, vytrvalému a hbitému pohybu. Dr. Wilhelm Blendinger ve své knize „Psychologie a způsob chování koně“ oprávněně poukazuje na to, že dnes je více koní zatíženo jeho nedostatkem, nikoliv přebytkem.

Na pastvině se může mladý kůň volně pohybovat celý den.

Radostný cval na čerstvém vzduchu.

Mladému koni, který přišel z pastviny do stáje, samozřejmě není možné dopřát takové množství pohybu, jakého se mu dostávalo na pastvině, kde trávil celé dny a noci. Samozřejmostí pro takového koně ale je, že chodí denně na pastvinu nebo do výběhu. Kromě toho musíme koně navíc na hodinu denně zaměstnat. Nejlépe tento čas rozdělíme přibližně na půl hodiny ráno a půl hodiny odpoledne. V prvních týdnech můžeme tento úkol přenechat ošetřovateli a sami se zhostit role pozorovatele. Kůň si tak snadněji zvykne na svého stálého ošetřovatele. Ten by ho měl dopoledne nechat přibližně čtvrt hodiny volně se proběhnout, aniž by ho naháněl nebo pobízel. Odpoledne by jej měl vzít nejlépe na uzdečce na ruce projít, aby si kůň zvykal na procházky v okolí stáje. Současně s tím, pokud na to nebyl naučený již jako hříbě, by si měl zvyknout na ošetřování, jako je vybírání z kopyt, čištění nebo umývání nohou či kopyt. Přitom je důležité přistupovat ke koni klidně, ale rozhodně, tak jak bylo popsáno v části o výchově hříběte. Zkušený ošetřovatel na koně promlouvá klidným hlasem a jako doplnění k požadavkům používá několik krátkých slov jako „Pojď!“, „Stůj!“, „Nohu!“, „Hodný!“ atd.

POZORUJEME KONĚ

Při práci s koňmi se všeobecně vyvarujeme jejich přílišného polidšťování. Pamlsky podávané v nesprávnou chvíli mohou vést dokonce ke zlovykům. Místo přehnaných pochval pozorováním koně zjistíme, v jakém psychickém rozpoložení se nachází, a podle toho přizpůsobíme naše chování. To, co na koni sledujeme, jsou oči, uši, výraz, ocas, hlasový projev, frkání, pocení a způsob, jakým se pohybuje. Na co se zaměříme přesně?

OČI

Z oka koně můžeme vyčíst mnoho o jeho temperamentu a povaze. Klidné, jasné a dobrácké oko je znakem příjemného charakteru. Koně s malými očima a nedůvěřivým pohledem mají často problémy s temperamentem. Koním, kteří mají v oku mnoho bělma, se přisuzuje velká energičnost a náročnost.

Neklidné oko koně signalizuje bojácnost, což však není při změně stále nic neobvyklého. Znamená to, že se prozatím neupevnila důvěra v nového člověka a nové prostředí. Pokud ovšem neklidný pohled i přes dobré zacházení a péči přetrvává, měli bychom mít o koně starost – vystrašené oko totiž může být také známkou vnitřního neklidu nebo bolesti. V takovém případě je na místě zavolat veterináře.

Zvědavé objevování světa.

Suverénní a klidný.

Na všechno připraven.

Pozorný na všechny strany.

UŠI

To, jak se kůň cítí, vyčteme také z pohybu uší. Uši směřující dopředu vypovídají o vyrovnaném, pozorném rozpoložení. Vztyčené uši, avšak s otvory otočenými dozadu, poukazují na pozornost směřující dozadu za koně. Dozadu přiložené uši jsou jasným znakem nelibosti. Pokud si tohoto postavení všimneme, musíme se mít na pozoru. Kůň zřetelně přikládající uši dozadu je připraven se bránit, může náhle vykopnout nebo kousnout.

VÝRAZ

Výraz koně většinou zcela nepochopíme hned při prvním pozorování. Mimika koně, ke které patří také pohyb nozder, pysků, uší a výraz očí, je velice rozmanitá. Porozumění výrazu představuje při práci s koňmi jeden z nejkrásnějších zážitků. Pokud jednoho koně po delší dobu vidáme denně, v rozeznávání výrazu jeho jedinečné tváře se vycvičíme.

OCAS

Uvolněný krok a spokojenost koně nám prozradí volně se do rytmu a pohybu pohupující ocas. Stažený a strnule nesený ocas je známkou napětí, především ve hřbetu, které může ale signalizovat i příliš mnoho energie. Pokud koni dopřejeme dostatek pohybu, ponese ocas opět normálně.

OČI, UŠI, OCAS...

... nám prozradí, v jaké je kůň náladě!

Napřímené uši, bdělý pohled.

Koně, kteří během ježdění často ocasem švihají, jsou v napětí. Takové koně bychom neměli začít jezdit příliš brzy s ostruhami, naopak k nim musíme být velmi citliví. Od začátku bychom měli dbát zejména na uvolněnost hřbetu.

HLASOVÝ PROJEV

Koně používají svůj hlas velmi rozdílně. Někteří se hlasově projeví pouze výjimečně, jiní zas ostatní koně zdraví pokaždé hlasitým řehváním. Například „Dux“, olympijský kůň mého otce, k sobě hlasitým, přátelským řehváním přitahoval pozornost pokaždé, když přišel do nového prostředí. Takový projev je typický pro hřebce, kteří se dostanou do míst, kde to ještě neznají. Mladí koně často řehtají z rozrušení, že opustili své kamarády ze stáje. Není těžké naučit koně zařehtat na pozdrav, když přijde jeho jezdec. Stačí, když mu pokaždé přineseme nějaký malý pamlssek. Mnozí koně reagují hlubokým ržáním, když se nese krmení.

Jestliže kůň sténá, můžeme si být jistí, že má silné bolesti a potřebuje okamžitou pomoc.

Typickým projevem je kvičení, které můžeme slyšet, když se dva cizí koně blíže očíhávají. Hned potom většinou následuje dupání a vykopnutí. U říjících kobyl je toto chování běžné.

FRKÁNÍ

Frkání je známkou spokojenosti. Kůň tak ukazuje, že povolil napětí a je uvolněný. Odlišit však musíme chrčivější zvuk při nádechu od nárazového frkání při výdechu. To uslyšíme, když je kůň rozrušený nebo slyší z dálky neznámý zvuk. Laici zaměňují chrčivý zvuk při rozrušení s tónem, který kůň vydává při ochabnutí hlasivek.

POCENÍ

Pocení u koně je přirozeným jevem vznikajícím v důsledku práce. Svědčí o úrovni námahy a slouží tak jako pomůcka při rozvržení požadavků na koně. Náhlé a silné pocení je běžným jevem při velkých bolestech, například při kolice. Mladí koně se mohou zpotit také z rozrušení. V takovém stavu se navíc třesou a tlukot jejich srdce cítíme až pod bočnicemi sedla. Na pocení koně mají vliv samozřejmě také vnější teploty a roční období. Pokud je kůň na jedné straně stažený nebo zatuhlý, může se stát, že bude na jedné straně zpocení a na druhé suchý, případně bude mít jednotlivá mokrá místa v oblastech určitých svalů, např. na krku. Stejně jako u lidí je i u koní běžné, že někteří jedinci mají k pocení větší sklon.

ZÁKLADNÍ CHODY

Základní chody koně jsou významnými ukazateli jeho potenciálu, a proto jim věnujeme zvláštní pozornost.

Když mladý kůň vychází ze stáje (například z důvodu vypuštění do volnosti), je běžné, že jsou jeho chody ztuhlé. Touha po pohybu vede k tomu, že musí nejprve upustit přebytek energie. Teprve pak pozorujeme a určujeme kvalitu jeho pohybu. To, jak mladý kůň např. procválá krátkou stěnu a jak se při tom udrží v rovnováze, nám ukazuje, co od něj lze později očekávat při práci ve cvalu. Mechanika pohybu v klusu naznačí, jak se může kůň dále rozvíjet. Mohli bychom sepsat samostatnou kapitolu jen o tom, jaké závěry pro výcvik nám z pozorování mladého koně ve volnosti vyplývají. Tyto poznatky představují velice cenné doplnění toho, co jezdec v sedle cítí a prožívá. Ve volnosti vidíme vlohy a možnosti tří základních chodů koně tak, jak je koni nadělila příroda. Vlivem jezdce se pak mohou tyto přirozené pohyby změnit.

Prostorný cval.

NAVYKÁNÍ NA SEDLO A UZDĚNÍ

Kromě ohlávky a vodítka je mladému koni další vybavení cizí. Než tedy začneme se samotným výcvikem, je nutné koně s tímto vybavením seznámit. Zásadní roli hraje v této fázi ošetřovatel, ke kterému získal kůň při denní péči, jako je krmení a čištění, největší důvěru.

U problémových koní musí ošetřovatel volit zvláštní přístup: využije příjemný zážitek, který má kůň spojený s krmením, a přinese do boxu spolu s odměrkou krmení i dosud neznámé předměty. Při krmení přidrží koně pomocník, zatímco ošetřovatel koni v libovolném pořadí nasadí podsedlovou dečku, obříšník a kamaše.

Bandáže nebo kamaše nasadíme bez problému i po čištění ve stájové uličce. Při nasazování podsedlové dečky a obříšníku však doporučuji zachovat obezřetnost, protože při dotahování podbříšníku, které by mělo být jemné a ne moc pevné, může být kůň neklidný. U mladých koní můžeme používat jak kamaše, tak bandáže. Kamaše mají tu výhodu, že se rychleji nasazují a lépe se čistí, bandáže musíme častěji prát. Protože bývají koně při prvním výcviku v zimě ještě nenakovaní, plní kamaše a bandáže ochrannou funkci před zašlápnutím a poraněním šlach. U nakovaných koní mohou speciální kamaše zajistit větší ochranu.

I na bandážování si musí mladý kůň zvyknout.

Opatrné uzdění.

SPRÁVNĚ ZAPNUTÁ UZDEČKA

Uzdění bychom neměli spojovat s krmením. Zjistila jsem, že nejlépe se provádí po krmení, protože jsou koně spokojení. Po celou dobu, co obsedám koně, jsem vždy používala jednoduché stihlo s hannoverským nebo kombinovaným nánosníkem. Takto budu postupovat i do budoucna, ačkoli u mladých koní stále více pozorujeme trend speciálních udidel a uzdeček.

Hannoverská uzdečka má tu výhodu, že zamezí otevírání huby, a nedovolí koni pohybem spodní čelisti uhýbat udidlu.

Kombinovaná uzdečka vytváří méně tlaku na nos koně. Tato uzdečka musí být zapnutá dostatečně vysoko (co nejbližší jařmové kosti), aby se při přivedení na otež koni neskřípaly pysky mezi udidlo a nánosník. Konkrétní typ uzdečky vybíráme jednotlivým koním na míru. Je jasné, že jen správně zapnutá uzdečka pomůže koni přijmout udidlo a my předejdeme tomu, že si kůň vytvoří zlozvyky. Pozornost věnujeme tomu, aby udidlo bylo v hubě koně správně umístěné. Podle mého názoru je nejvhodnější dvakrát nebo jednou lomené a dostatečně silné stihlo.

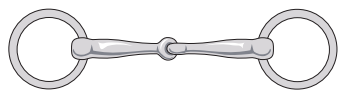
Občasnému vystrkování jazyka bychom mohli dočasně předejít utažením nánosníku. Dlouhodobě tak zlozvyk ale neodstraníme. Kůň se bude stále více bránit, takže nánosník budeme muset

Zásadní vliv na výcvik koně má správně zapnutá uzdečka s vhodným udidlem.

SPRÁVNĚ ZAPNUTÝ NÁNOSNÍK

Obvykle by se mezi nos a nánosník měly vejít dva prsty. Kůň tak nebude omezován a bude veden k tomu, aby si přežvýkl a přitom nechal hubu zavřenou. Pokud nánosník příliš utáhneme, už si koledujeme o odpor. Nejenže je koni omezen přísun vzduchu, protože koně dýchají pouze nozdrami, ale kůň se také cítí svázaný. Zabraňujeme aktivitě huby a podněcujeme ho jít proti jezdcově ruce.

Jednou lomené stíblo.

Dvakrát lomené stíblo.

dotahovat čím dál silněji, abychom dosáhli kýžených výsledků, které budou stejně trvat jen krátkou chvíli. Nešvar s vystrkováním jazyka jsem úspěšně napравила přechodem k druhému extrému: nánosník jsem povolila na maximum nebo jsem ho na čas vyměnila za uzdečku s anglickým nánosníkem. Měkká a citlivá ruka spolu s korektně zapnutým nánosníkem a správně umístěným udidlem zabráni zlovykům ze všeho nejlépe. Důležité je, aby koně s malou hubou neměli příliš široké udidlo a měli správně nastavenou uzdečku.

SEDLO

Ještě před prvním lonžováním nasadíme koni v boxu sedlo, nejprve bez třmenů a bez podbřišníku. Později přidáme také podbřišník, který kousek po kousku dotahujeme. Tím předejdeme tomu, že se kuň „nafoukne“ nebo bude pod sedlem stažen. Jiní trenéři zvykají koně na sedlo až poté, co koně zvládají předvedení na ruce a už byli lonžováni s obříšníkem. Tyto přístupy jsou rozdílné, ale pochopitelné. My jsme vždy sedlo na koně pokládali velmi brzy, i když jsme ho ještě nepoužívali. Poté jsme učili předvedení na ruce. Později, jakmile jsme sedlo využili k obsedání, bylo pro koně již známé, což byla samozřejmě výhoda.

Pro první ježdění na mladém koni používáme všestranné sedlo. Až později volíme speciální sedla určená pro drezuru a parkur. Sedlo musí být kvalitně vyrobené a dobře koni padnout, aby byla váha jezdce rovnoměrně rozložena a nikde nevznikaly otlaky. Jezdec musí v sedle správně sedět a musí být schopný správně na koně působit. Sedlo také musí při pozdějším vyседání dovolit jít s pohybem uvolněného hřbetu koně. Zaručeně se vyplatí poradit se se sedlářem a sedlo zakoupit až ve chvíli, kdy koni sedí bez jakýchkoli podložek. Pokud šetříme na sedle, šetříme na nesprávném místě.

Sedlo musí být upravené na tělo daného koně.

PŘEDVEDENÍ NA RUCE

Podle toho, z kterého hřebčína mladý hřebec pochází, se na svodu koní předvádí buď na konci jeho dvou let, nebo jako čerstvě tříletý. Tříleté klisny se předvádějí, aby mohly být zařazeny do hlavní plemenné knihy daného hřebčína, popř. aby byly vybrány na každoroční elitní přehlídku klisen. Pokud chceme zvýraznit přednosti našeho koně a celkově udělat dobrý dojem, předvedení musíme pečlivě natrénovat. K tomu máme mnoho příležitostí a důvodů – mladého koně předvádíme veterináři, kováři, porotě nebo komisi k posouzení stavby těla a chodů.

Tomuto procesu, který má svá určitá pravidla, říkáme předvedení nebo předvádění na ruce. Provádí se na uzdečce a setkáme se s ním například na výkonnostních zkouškách nebo na prohlídkách koní při závodech ve všestrannosti.

Předvádění na ruce je již pro dvouletého koně dobrá příprava k pozdějšímu obsedání. Provádí se s nenasedlaným koněm a skládá se ze dvou částí: předvedení postoje a předvedení v kroku a v klusu.

POSTAVENÍ

Při předvedení zůstane jezdec stát tak, aby se rameno koně nacházelo přibližně před porotcem. Jezdec udělá krok vpřed a postaví se před koně v lehkém rozkročení. Levou rukou uchopí pravou otěž, pravou rukou levou otěž, přibližně na šířku dlaně pod kroužky udidla. Palce by měly ležet na otěži a zbytek otěží zůstane v pravé ruce.

Kůň by předníma nohama mohl stát o trochu více rozkročeně.

Následně se jezdec přesvědčí, že kůň stojí rovnoměrně na všech čtyřech nohou. Pokud tomu tak není, napraví postoj lehkým popotažením dopředu nebo lehkým tlakem na hubu a jemným zacouváním.

Pokud kůň stojí rovně a rovnoměrně na všech nohou tak, aby je porotce všechny viděl (vždy na rovném povrchu), nadzvedne jezdec lehce koni hlavu (ne natolik, aby mu prohnul hřbet), čímž vynikne krk a celkový vzhled koně.

Po představení koně se jezdec vrátí na jeho levou stranu a otěže uchopí do pravé ruky. Otěže procházejí mezi ukazovákem a prostředníkem a ruka je drží minimálně na šířku dlaně od kroužků udidla.

Pravou vnější otěž uchopíme tak, aby byla o kousek kratší než levá. Díky tomu netaháme hlavu koně dovnitř a kůň může kráčet rovněji. Konce otěží probíhají odspodu nahoru dlaní pravé ruky a jsou pevně přidržovány palcem.

Aby bylo předvedení úspěšné, ...